

HISTÒRIA DE CATALUNYA
Tema IX: Decadència de Catalunya.
Dijous, 2 de desembre de 2010

Durant els regnats anteriors, havien hagut, a més dels conflictes exteriors, també interns des de l'època de Jaume II. Quan havien amenaces exteriors aquests conflictes s'apaivagaven, tornada la pau, esclataven amb violència. Semblava que l'alta noblesa no s'avenia a viure en paus i es feia palès a l'Aragó on la rivalitat dels Urrea amb els Luna omplien de bandositats fins i tot la mateixa capital aragonesa i al país Valencià, els Centelles, proaragonesos, enfrontats amb els Vilaragut i els Soler, filocatalans. Darrere, hi havia un contingut social: els Centelles eren aristocràtics i oligarques i els seus rivals representaven millor els sentiments del poble menut. Ja el rei Martí, en les Corts valencianes del 1403, afirmà l'independència del regne respecte a l'Aragó, car els Centelles pretenien estendre el fur aragonès i la del Justícia sobre el país Valencià.

Al Principat, s'iniciaven les bandositats dels Nyerros i dels Cadells, els primers representaven als senyors feudals i a l'alta burgesia, propietaris de les terres mentre els Cadells es nodrien dels pagesos i dels artesans de les viles. Aquestes bandositats perviurien fins a finals del segle XVII i cadascú dels bàndols donaria protecció a les partides de bandolers que serien el malson del poder reial i dels mercaders, especialment a partir del segle XVI seria un mal endèmic. En l'aspecte territorial, l'incorporació definitiva del comtat d'Empúries, el darrer a integrar-se al casal de Barcelona, s'assolí la pau dins del Principat.

S'arrossegava la qüestió remença, els monarques i especialment, la reina Maria de Luna, havien fet mans i mànigues per resoldre-la, especialment, els "mals usos". Aquesta reina exemplar s'havia adreçat al Papa per tal que influís damunt els senyors eclesiàstics, el 1402, Llurs propostes foren l'eix de la Sentència de Guadalupe, el 1486, que donà solució al problema remença, es perderen dons, 84 anys en lluites aferrissades que arruïnaren el país.

En els propers anys, cap el 1450, sorgiren a Barcelona dos bàndols sovint irreconciliables, la Busca i la Biga. La Busca es formà pel poble menut, per lluitar contra la oligarquia urbana barcelonina representada per la Biga. La primera, aconseguí dominar la vida municipal fins el 1462 en que guanyà la Biga que després de ver una veritable caça de l'home entre els elements de la Busca, inicià els esdeveniments que portarien a la guerra contra Joan II.

Per encara més dificultats, no havent-hi prou amb les epidèmies, les guerres i els conflictes, en 1427 i 1428 moviments tel·lúrics arruïnaren poblacions i llogarrets. Olot restà destruïda i quasi despoblada, Ripoll, Ribes i d'altres poblacions pirinenques amb moltes destruccions i morts.

El Compromís de Casp.

La mort de Martí el Jove fou un cop duríssim. Les mostres de dol a les poblacions catalanes no havien tingut parió. La mort sense designar successió per part del rei Martí, obria un interregne amb una munió de candidats. Si be la branca central s'havia estroncat, hi havia les col·laterals que davallaven en línia directa masculina. Cal no oblidar que des de Jaume II i Pere III, atès que s'ho temien, havien descartat els drets successoris per línia femenina per evitar les unions dinàstiques amb regnes com Castella o França. Des de aquest punt, els candidats es limitaven a Alfons, duc de Gandia, Joan comte de Prades i, especialment, Jaume, comte d'Urgell, besnét d'Alfons II i casat amb Isabel, filla de Pere III i Sibil·la de Fortià.

Davant el buit de poder, els parlamentaris catalans i aragonesos es reuniren a la vila d'Alcanyís el 15 de febrer de 1412 i acordaren delegar en uns jutges o compromissaris la facultat de nomenar l'hereu. Cal esmentar el paper que tingué Benet XIII, refugiat a Peníscola, reconegut encara em a Papa en els regnes. Per indicació d'aquest, cada parlament nomenà 3 compromissaris, els d'Aragó foren Domènec Ram, bisbe d'Osca, Francesc d'Aranda, cartoixà de Portaceli, i Berenguer de Bardaxi, a sou de la cort castellana, els tres influenciats per Benet XIII que volia continuar amb la fidelitat de Castella. València fou representada per Vicenç Ferrer, ambaixador de Benet XIII a

Castella, els seu germà Bonifaci, prior de Portaceli i Genís Rabassa, jurista. Pel Principat foren escollits Guillem de Vallseca, jurista, Pere de Sagarriga, arquebisbe de Tarragona i Bernat de Gualbes, conseller de Barcelona. València i Aragó vetà que les Balears tingueren representants. A Casp es reuniren el 29 de març. Rabassa, malalt, fou substituït per Pere Beltran. El 24 de juny es pronuncià la sentència, Impulsada per Vicenç Ferrer i el papa Benet XIII, s'havia presentat al darrer moment, la candidatura de Ferran Trastàmara, infant de Castella, dit "el d'Antequera", aleshores regent de Castella. La votació li fou favorable amb els vots de Vicenç i Bonifaci Ferrer (per València), Ram, Aranda i Bardaxi, per l'Aragó, Gualdes pel Principat. Sagarriga i Vallseca (Principat), votaren per Jaume d'Urgell i Bertran s'excusà al·legant la manca de temps per conèixer l'afer. El 28 de juny es publicà la sentència que instal·lava la dinastia castellana dels Trastàmara. Els temors de Jaume II i de Pere III es feien palesos. Ferran d'Antequera era nét de Pere III, fill d'Elionor, casada amb Joan de Castella.

Després de la desfeta de Muret, aquest episodi significà altre moment dramàtic per a Catalunya, encara que en aquell temps no significà cap trasbalsament. La major part de la població, especialment les ciutats on dominava la burgesia, acceptà de bon grat el veredict, les conseqüències del fet però no trigaren a fer-se palesos.

Un any més tard, encoratjat per la seva mare i alguns barons pirinencs i aragonesos, Jaume d'Urgell es revoltà. No era l'home adequat en aquelles circumstàncies, era indecís i no havia aprofitat les oportunitats que havia tingut, també li calia talent diplomàtic i sense un pla i decisió determinat, aviat molts dels partidaris l'abandonaren. Rebutjat pels burges catalans i valencians i la major part de la noblesa de l'Aragó, atrinxerat al seu castell de Balaguer fou assetjat i fet presoner el 31 d'octubre de 1413 i tancat al castell d'Uruenya, terra endins de Castella, posteriorment portat al castell de Xàtiva on morí el 1433.

Ferran I, dit "el d'Antequera" per haver conquerit aquesta plaça andalusa el 1410 mentre era regent del regne per la minoria del seu nebot Joan II de Castella, havia nascut a Medina del Campo el 1380

I visqué a Castella, com infant castellà fins als 32 anys. Posseïa grans dominis a Castella i estava acostumat, com era norma a Castella, sense traves, només pel criteri reial. A les corts de Barcelona de 1413 hagué de cedir als estaments, imposat pel pactisme que limitava l'autoritat real. En 1414 pactà amb el vescomte de Narbona la pacificació de Sardenya i el 1416, pressionat per l'emperador alemany i seguint els consells del concili de Constança, reconeix al nou Papa de Roma, Martí V, i abandona l'obediència a Benet XIII a qui devia la corona.

L'any 1416 tingué una forta topada amb el conseller barceloní Joan Fiveller, qui el reclamà el pagament del vectigal, tribut per la compra de la carn els dies no permesos. Hom atribuï a aquest fet l'enuig del rei vers els catalans en general i la seva marxa de la ciutat de Barcelona on tan poques simpaties li guardaven. Camí de Castella, on pensava romandre per un temps, morí a Igualada el 2 d'abril d'aquell any.

Alfons IV dit "el Magnànim".

Fill de Ferran I, havia arribat a Catalunya als 18 anys. Per naturalesa, era estranger i inicià el regnat als 22 anys. Era d'un tarannà diferent al seu pare, com ho demostrà amb la restitució dels béns a l'esposa i filles de Jaume d'Urgell i amb la millors de les condicions de la presó d'aquest darrer. Malgrat tot, ja al parlament a Barcelona, el 1416, el rei s'adreçà en castellà ço que provocà un avalot entre els parlamentaris i l'arquebisbe de Tarragona l'incità a estimar el país dels seus súbdits en llur parla natural. A les Corts de Sant Cugat el 1419, el rei féu el parlament en català i rebé les felicitacions dels braços, l'abat de Montserrat, Marc de Vilalba i de Joan Fiveller. A la Cort però, continuaven nombrosos operaris castellans i els estaments de la noblesa catalana i les ciutats s'uniren per obligar al rei a acomiadar el seu seguici sota l'amenaça de sostreure's de llur obediència. No estava avesat en els afers constitucionals, imbuït del poder absolut de la reialesa i prescindí sempre que pogué de llur presència a les Corts.

El 1420 passà a Sardenya on acordà la pau amb el vescomte de Narbona a canvi del pagament per les terres de posseïa a l'illa, anà a Còrsega prenent la conquesta, però estava protegida per Gènova i un any més tard, abandonà l'empresa, ambicionant fer-se amb el regne de Nàpols, en aquell moment en ple Renaixement. Afiliat per la reina Joana, entrà a Nàpols amb un nombrós estol de cavallers catalans i aragonesos i vencé per terra a Lluís d'Anjou que havia envaït el regne amb l'ajut del Papa i per mar, als estols genovesos aliats al d'Anjou. La reina Joana canviava de parer tal com ho feia dels amants i temerosa del protagonisme d'Alfons, tornà els seus favors al d'Anjou. Decebut, Alfons tornà als seus regnes ibèrics i durant nou anys sentí la melangia d'Itàlia. Participà a les guerres intestines de Castella i aquest fet arruinà a l'Aragó. El 29 de maig de 1432, Alfons partí de Catalunya per no tornar ja mai més. Durant deu anys, estigué implicat en lluites constants a Itàlia i malgrat que el 1435 la batalla naval de Ponça significà un gran desastre on Alfons i els seus germans caigueren presoners, pogueren recuperar la llibertat mercès a les gestions de la reina Maria, regent dels regnes i el quantios rescat aportat pels seus súbdits. Un cop lliure, es renovà la guerra per Nàpols, fou una veritable guerra europea: Aragó, Borgonya i Anglaterra enfrontats amb Castella, França, el Papat i Gènova. Els esdeveniments bèl·lics li foren favorables i el 2 de juny de 1442 feia Alfons l'entrada triomfal a Nàpols. Ambiciós de mena, volia establir un imperi mediterrani alendat pel primer papa Borja, Calixte III, atacà l'imperi turc, féu operacions per tota la mediterrània oriental, la caiguda de Constantinoble a mans dels turcs el 1453, enfonsà aquest somni i es concentrà en el govern de Nàpols que convertí en la seu dels seus dominis. El 27 de maig de 1458 moria al castell de l'Ou, a Nàpols, deixant els regnes peninsulars als seu germà Joan II i la corona de Nàpols al seu fill natural, Ferran. Els esforços i sacrificis de la seva muller legítima, Maria, secundats pels seus súbdits, havien estat estèrils.

En aquest regnat continuaren els conflictes socials, el rei però i especialment la reina Maria aconseguiren alentir els esclats que es produïrien regnant ja Joan II. La corona es decantava a favor dels corrents populars, afavorint la Biga i també als remences, permetent les reunions per tal de reunir recursos i anomenar síndics, fins i tot el 1455, la corona donà 100.000 florins per alliberar-los dels mals usos. La forta oposició que en l'estament dels senyors trobaren aquestes mesures i amb la llunyania del rei, restaren en suspens.

Diferent fou a Mallorca, on els camperols, anomenats "forans" iniciaren una revolta armada que fou sufocada a sang i foc per tropes procedents d'Itàlia que cometeren tota mena d'abusos. Això provocà una gran emigració de mallorquins cap a Còrsega i Sicília.

Alfons convertí la cort de Nàpols en un lloc fastuós, amb festes inacabables, on el rei, en unió de la principal amistançada, Lucrezia d'Alagno, se sentia una mena d'Alexandre. La cort de Nàpols ja anunciava el Renaixement, car la corona protegí i fou mecenes d'intel·lectuals i artistes: Lorenzo Valla, Leonardo Bruni, Antonio Beccadelli, entra d'altres. També mantingué amistat i correspondència amb gent dels regnes tocats ja d'humanisme: Jordi de Sant Jordi, Ausiàs Marc, Lleonard de Sos. Amic de Còsimo de Mèdici. Artistes com Pisanello, Donatello, Francesc Laurana, pintors com Jacomart o Jaume Huguet.

Però tants anys de guerra i amb resultats escadussers de beneficis econòmics, tancat el comerç amb la mediterrània oriental, crescuda de pirateria i atacs de cors dels enemics. Ja el 1440, a les Corts de Lleida, al reina Maria presentava un quadre molt pessimista de la situació econòmica al Principat. Reblant sobre la situació, el cardenal Margarit, bisbe d'Elna parlà en el Parlament davant de Joan, l'hereu a la corona, sobre la situació angoixosa que plana sobre Catalunya i mentre aquesta i l'Aragó restaven exhaurides de recursos, el regne de València s'inhibia de les empreses del Magnànim i continuava el seu comerç també amb els enemics del rei. Altrament, les fronteres amb Castella, a diferència d'Aragó restaren en paus. Això explica la prosperitat del regne valencià, amb llur producció agrícola i la de luxe, especialment els teixits de seda. Si afegim que amb el regnat de Joan II el Principat es veurà afectat per les revoltes remences i la guerra civil, entendrem com el país Valencià fou al capdavant de la Confederació durant una bona part dels segles XV i XVI.

Joan II. Enfrontaments amb Carles d'Aragó, príncep de Viana.

Alfons i Joan eren dos caràcters molt diferents: obert i diplomàtic el primer, representava la tendència imperialista castellana mentre que el segon, reservat, mancat d'escrúpols, obcecà i astut, representava el nacionalisme castellà. Joan II s'havia casat el 1419 amb Blanca de Navarra, viuda de Martí el Jove. El 1425 assumí el títol de rei de Navarra a la mort del seu sogre, títol que portarà fins a la mort, malgrat que pertanyia per dret i per herència a Carles, príncep de Viana, hereu legítim a la mort de la seva mare. Joan II havia nascut a Medina del Campo el 1398 i entrà a Catalunya als quinze anys on rebé un important patrimoni, com ara el ducat de Montblanc i el comtat de Ribagorça. Ambiciós, volia dominar també Castella i s'enfrontà amb el seu germà Enric que també l'ambicionava. Vidu de Blanca, el 1444 casà amb Joana Enríquez, filla del almirall de Castella. Carles, el primer fill del rei, nascut el 1421, havia estat proclamat hereu pels navarresos. Malgrat l'hagiografia romàntica que l'envoltà, presentant-lo com una víctima del seu pare i llur madrastra, en realitat es tractava d'un home molt intel·lectual, poc donat a l'acció i poc dotat d'energia i també, del tacte polític, astúcia i manca d'escrúpols, de geni militar. D'aquestes qualitats, a Joan II li sobraven.

El 1441 morí sa mare Blanca, i aquest fet el convertí en el sobirà del reialme, però el 1450 Joan II s'apostentà a Orite, sostingut pel partit agramontès, enemic dels Beaumontesos que sostenien a Carles, s'encengué el conflicte entre ambdós i el 1455, Joan desheretà al seu fill. A Barcelona, el 1460, es reconcilià amb el rei, la reina Joana intrigava en contra d'ell, la corona castellana pressionava per casar a l'infanta Isabel, germana d'Enric IV de Castella amb Carles, la reina i llur família que pretenia que fos Ferran, fill de Joana Enríquez qui casés amb Isabel. Els Enríquez anaren lluny: falsificaren una carta de Carles en la que comprometia a aquest davant del seu pare i baratava el projectat matrimoni de Carles, vidu de la seva primera muller, amb una infanta portuguesa. Joan II, creient en la deslleialtat del seu fill, l'empresonà a Lleida el 2 de desembre de 1450, quan havien Corts en aquesta ciutat. No escoltà Joan els precés per alliberar-lo i aquesta detenció, considerada anticonstitucional, aixecà un gran moviment de protesta a Catalunya, on s'aixecà un exèrcit que marxà cap a Lleida d'on fugí el rei emportant-se presoner a Carles cap Alcanyís i Morella. L'amenaça de la Generalitat d'aixecar el país en armes, principis de rebel·lió a l'Aragó i València i la guerra civil a Navarra, feren recular al rei i alliberà a Carles que fou rebut a Barcelona amb olor de multitud. El 21 de juny de 1461 es signava a Vilafranca la Concòrdia per la que es reconeixia a Carles com a primogènit i hereu dels regnes i Carles s'instal·lava a Barcelona com un símbol de l'oposició a l'autoritarisme del seu pare. Tres mesos més tard, el 23 de setembre, moria el príncep de tisis, segons la Cort. Aviat es digué que llurs despulles feien miracles i el poble considerà a Carles, ja mort, dins de la santedat. Es digué sense que s'hagi pogut demostrar, encara que es molt versemblant, que havia estat emmetzinat per agents de la reina Joana. Moria Carles sense descendència legítima i les relacions amb el rei es trencaren, encara que, Joan es dedicava a afavorir a la Busca, el partit del poble, enfrontat a la Biga, que en aquell temps dominava la Generalitat i el poder municipal barceloní.

El 1462 esclatà la guerra conduïda per la Generalitat, contra Joan II, que hagué de cercar l'aliança amb França i Lluís IX trameté un exèrcit a canvi d'hipotecar els comtats del Rosselló i la Cerdanya. També amb llur habilitat aconseguí la fidelitat de la resta dels regnes de la Confederació. Un cop més, Catalunya restava sola, envoltada d'enemics.

Promovia també, de sotamà, la primera revolta dels remences. La noblesa terratinent amb la Biga barcelonina, havia pres partit contra el rei i aquest maniobrà per convèncer als pagesos que estava disposat a alliberar-los dels mals usos senyoriais, suposava això un suport molt important a la causa del rei que procurà enviar instructors per tal de militaritzar-los. Joana Enríquez, assetjada a la Força de Girona, demanà ajuda a Francesc Verntallat, capítost dels remences i és de suposar que els prometé l'or i el moro a canvi de llur ajut. No hi ha cap document, ço és natural, car de fer-se'n públiques les condicions, els pocs senyors de remences, partidaris del rei, s'haguessin revoltat també. Verntallat, realista decidit, es convertí en senyor de la Vall d'Hostoles com a vescomte i malgrat les promeses, a la fi del conflicte, els pagesos es trobaren a la mateixa situació anterior, car

el rei no féu honor a llur paraula i es negà a admetre els termes de la Concòrdia proposada per la Generalitat als remences l'any 1462 i que el 1486 fou la base de la Sentència arbitral de Guadalupe.

Per aconseguir l'ajut castellà, pactà amb Enric IV de Castella el 1469, el matrimoni d'Isabel de Castella amb el seu fill Ferran. En un intent desesperat, la Generalitat oferí la corona, primer al mateix Enric IV, quan els francesos ocuparen militarment el Rosselló i la Cerdanya aviat però se'n adonaren que sortien del foc per caure a les brases. Es parlà de proclamar una República això però els aïllaria internacionalment i llavors es dirigiren a un nét de Jaume d'Urgell, Pere, conestable de Portugal, que acceptà el 1463 la corona amb el nom de Pere IV però el 29 de juny de 1466 Pere moria prematurament. S'oferí la corona a Reiner d'Anjou, oncle de Lluís XI i comte de Provença i això trastocà les aliances, car el d'Anjou tornava a unir Provença i Catalunya. Dissortadament, el 16 de desembre de 1470, Joan de Lorena, lloctinent de Reiner i molt estimat pel poble, amb gran qualitats militars i polítiques, morí sobtadament, Joan II treballà amb intel·ligència i Catalunya, sense un sobirà, de mica en mica anaren caient les fortaleses i viles al poder de Joan II. La lluita feia molt de temps que durava, la desolació, la fam i les epidèmies feien estralls, molts més que la lluita armada. Altrament, Joana Enríquez havia mort el 1468 i el rei restava cec, llavors proposà a la Generalitat, assetjada dins els murs de Barcelona, una capitulació honrosa, juraria les Constitucions de Catalunya i acceptaria els actes i decisions de govern preses des de la presó del príncep de Viana a canvi de reconèixer al príncep Ferran com a hereu. La Concòrdia de Pedralbes, signada el 17 d'octubre de 1472 posava fi a deu anys de lluita acarnissada.

La guerra però, prosseguí. Joan II volia recuperar el domini sobre el Rosselló i la Cerdanya que Lluís XI es negà a retornar. Encara que exhaust, els catalans participaren amb entusiasme i Perpinyà i d'altres poblacions foren rescatades, restant només al francès Bellaguarda, Cotlliure i Salses. L'intent de prendre Perpinyà de nou pels francesos, fracassà i Joan II pactà la neutralització dels comptats fins que pagués els deutes (17 de setembre de 1473). Dos anys més tard, Lluís XI envai de sobte els comptats que durant vint anys restaren encara, sota domini francès no sense resistència dels rossellonesos.

Quan Joan II volia resoldre l'afer dels remences, el 1479 moria a Barcelona

Ferran II. Sentència de Guadalupe.

Fill de Joan II i de Joana Enríquez, havia nascut a Sos, de l'Aragó el 1452. Acompanyà al seu pare en la guerra civil catalana amb èxits i fracassos i el 1468 el seu pare el nomenà rei i corregent de Sicília. L'octubre de 1469 casava amb Isabel de Castella i es dedicava als afers castellans. Isabel no tenia gens de simpatia pels catalans i aragonesos i aconsellava al seu sogre, Joan II, "*que valia més reduir-los per les armes que no pas suportar llur arrogància*". Arribada la pau, escrivia al seu sogre recomanant-lo "*No tenir pietat, ans prendre venjança i castigar als vençuts*". Caràcter fort i viril, aconseguí apartar del tron de Castella a la seva neboda, Joana, dita "la Beltraneja", filla del seu germà Enric IV, acusant-la de ser filla adulterina de la reina, engendrada per Beltran de la Cueva, amic del rei. Es formaren dos partits, ço que provocà una guerra civil després que Isabel fou proclamada reina de Castella. Ferran es féu reconèixer com a rei de Castella en iguals condicions que Isabel i amb ajut aragonès s'imposà als partidaris de la Beltraneja.

El 1479, any en que Ferran fou proclamat rei per la mort del seu pare, tornà a Catalunya. El 1480 convocà a Corts on es prengueren importants mesures, entre elles la protecció del comerç i l'indústria catalana, primer símptoma del mercantilisme econòmic que s'imposà a Europa al constituir-ne els estats nacionals. L'octubre de 1481 s'aprovaven de restablir els mals usos i la remença, suprimits per Alfons IV el 1455, això provocà un nou alçament dels remences fins que el sobirà, canviant llurs criteris, promulgà la "Sentència arbitral de Guadalupe", l'abril de 1486 que abolí els mals usos i donà llibertat als remences obligant-los però a pagar als senyors una forta indemnització.

Aquest segon alçament remença fou dirigit per Pere Joan Sala, antic capità de Verntallat, que no volgué participar-hi. S'inicià a la vall de Mieres el 22 de setembre de 1484 i s'estengué per la plana de Vic, la Selva, la Garrotxa, el Gironès i el Vallès. Aquests remences asseguraven que actuaven amb permís del rei. Amb la voluntat de Ferran d'abatre el poder de la noblesa feudal, podia haver un fons de veritat en el fet. Els remences però, cometeren excessos i el rei donà ordre de combatre'ls (30 de desembre de 1484). Bartomeu Sala, nebot de Pere Joan, s'havia estès pel Vallès i una host enviada des de Barcelona fou vençuda a Montornès (4 de gener de 1485). A Llerona però, foren vençuts i Pere Joan Sala, presoner (24 de març de 1485), fou ajusticiat a Barcelona.

Els Consellers barcelonins escrivien al rei el 1480, explicant la ruïna del país i la despoblació a conseqüència de les guerres, qui ha pogut ha marxat cap a València o Itàlia a establir-se, fugint de la pobresa del Principat, amb l'activitat paralitzada, sense comerç ni industria.

Un greu error de Ferran fou l'introducció de l'Inquisició castellana el 1487, a instigació de la intransigent Isabel, a Catalunya no hi havia problemes amb els conversos i aquesta mesura provocà una important fugida de capitals, de mà d'obra i de professionals valuosos. El tarannà autoritari de Ferran es mostrà en el cop d'estat de 1488 amb les reformes de la Generalitat i l'establiment de l'insaculació (1493) extensiu també al municipi barceloní. Malgrat tot, a partir de 1492 amb la fi de la guerra de Granada i el canvi de signe de la conjuntura europea, el sanejament de la moneda i la reobertura de les rutes mediterrànies, el Principat recobrà una nova embranzida.

Pel tractat de Barcelona, Ferran obtenia del rei de França, Carles VIII, la restitució del Rosselló i la Cerdanya a canvi de deixar fer als francesos la conquesta del regne de Nàpols. Ferran entrà en possessió dels comtats i el 1500 pactà amb el nou rei, Lluís XII, el repartiment de Nàpols que, des de 1495 estava en possessió d'una branca secundària francesa. Esclatada la guerra entre els dos aliats, el regne sencer de Nàpols passà a poder de Ferran II.

La mort d'Isabel, el 1504, significà la fi del regnat de Ferran a Castella, car la noblesa castellana que el titllava de "*El rey catalanote*" l'obligà, el 1506, a exiliar-se en profit de Felip el Bell, casat amb la seva filla, Joana. Mort aquest i declarada Joana d'incapaç, Ferran II fou cridat de nou a Castella on contribuí decisivament a la incorporació de Navarra al regne castellà, refugiant-se els reis de Navarra en les seves possessions transpirinenques del Bearn. Aquests eren Catalina i Joan d'Albret, avis d'Enric IV, el primer Borbó, rei de França, que entre els seus títols figurava el de rei de Navarra.

Imatges projectades:

- IX-01: Vila de Casp (Aragó) on tingué lloc el Compromís.*
- IX-02: Fragment de l'esborrany de l'acta de proclamació de Ferran I.*
- IX-03: Ferran I "el d'Antequera".*
- IX-04: Joan Fiveller s'enfronta amb Ferran I.*
- IX-05: Jaume d'Urgell, "El Dissortat", hereu legítim al tro d'Aragó.*
- IX-06: Alfons IV "El Magnànim".*
- IX-07: Arc triomfal al castell de l'Ou, a Nàpols.*
- IX-08: Territoris de la Corona d'Aragó al segle XV.*
- IX-09: Mapa dels terratrèmols de 1427 i 1428 al Pirineu gironí.*
- IX-10: Medalló amb la figura de Joan II.*
- IX-11: Sant Jordi, de Jaume Huguet. L'imatge se suposa que és de Carles d'Aragó, príncep de Viana.*
- IX-12: Lluís Borrassà: La Verge dels Consellers de Barcelona.(1445)*
- IX-13: Jaume Huguet: Pere IV, de Portugal, rei dels catalans.*
- IX-14: Imatge d'Ausiàs March com a Sant Sebastià.*
- IX-15: Retrats de Ferran d'Aragó i d'Isabel de Castella.*
- IX-16: Mapa de la península Ibèrica al temps dels reis catòlics.*
- IX-17: Isabel de Requesens, virreina de Nàpols (1500-1535).*